

Η διδασκαλία της ορθογραφίας στην εκπαίδευση

Χατζησταυρινού Ευαγγελία, Msc, Φιλολόγος

Η καθημερινή ζωή απαιτεί τη χρήση της γλώσσας που είναι το βασικό όργανο επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Ο ρόλος της γλώσσας ωστόσο δεν είναι μόνο επικοινωνιακός αποτελεί το μέσο με το οποίο οι άνθρωποι παρακολουθούν, εξετάζουν και ερμηνεύουν την πραγματικότητα. Ο προφορικός λόγος προηγείται έναντι του γραπτού για λόγους δομικούς, βιολογικούς, ιστορικούς, λειτουργικούς. Ο γραπτός λόγος είναι ένας κώδικας συμβόλων, χωρίς ωστόσο να αποτελεί γραπτή αναπαράσταση του προφορικού λόγου, καθώς υπόκειται σε έλεγχο.

Αν δεχτούμε πως η γλώσσα είναι σύμβαση είναι λογικό οποιαδήποτε διαφοροποίηση να θεωρείται «λάθος». Τα λάθη εντοπίζονται σε όλα τα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης και σε όλες τις μορφές λόγου. Υπάρχει ωστόσο μια κατηγορία λαθών που αποκλειστικά εντοπίζεται στο γραπτό λόγο. Αυτά είναι τα λεγόμενα ορθογραφικά λάθη, τα οποία είναι πολλές φορές και τα πιο συχνά και αποτελούν ακόμη και σήμερα κριτήριο γλωσσομάθειας για όλους τους ομιλητές μιας γλώσσας. Η πρώτη επαφή με το γραπτό λόγο γίνεται στο σχολείο, προκαταρκτικά στο νηπιαγωγείο και κυρίως στο δημοτικό.

Η Α/θμια εκπαίδευση θα του καλλιεργήσει την προφορική έκφραση και θα το εισάγει στις ιδιαιτερότητες της γραπτής έκφρασης, στις αρχές και τους κανόνες που τη διέπουν. Είναι το Δημοτικό ο φορέας που θα γνωρίσει στο παιδί το συμβατικό μηχανισμό της γραπτής έκφρασης, που ονομάζεται ορθογραφία. Στο Γυμνάσιο η βαρύτητα δίδεται στην εκμάθηση της κατανόησης του μηχανισμού της γλώσσας. Δεν θα μπορούσε επομένως η διδασκαλία της ορθογραφίας να εντάσσεται στο ίδιο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Οι διαφορετικοί στόχοι που θέτει η Β/θμια εκπαίδευση αποτυπώνεται στις ορθογραφικές ασκήσεις που περιέχονται στα βιβλία του Γυμνασίου.

Τα λάθη που διαπράττουν οι μαθητές διακρίνονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: α) θεματικά, β) καταληκτικά και γ) λάθη στίξης. Από την επεξεργασία μαθητικών κειμένων μπορούμε να κάνουμε τη διαπίστωση πως περισσότερο επιρρεπείς σε ορθογραφικά λάθη είναι οι μαθητές της Α' Γυμνασίου, ενώ στα μαθητικά κείμενα των μεγαλύτερων τάξεων ο αριθμός παρουσιάζει αισθητή μείωση. Οι μαθητές υποπίπτουν κυρίως σε καταληκτικά λάθη το ποσοστό των οποίων ανέρχεται στο 50% του συνόλου των ορθογραφικών λαθών.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που ο μαθητής είναι ανορθόγραφος. Μια βασική κατηγοριοποίηση των αιτιών αυτών θα ήταν α) παθολογικά αίτια, β) ψυχολογικά και γ) κοινωνιολογικά. Είναι πασιδηλό πως η κατάκτηση του γλωσσικού μηχανισμού έχει άμεση σχέση με τον ανθρώπινο εγκέφαλο. Το αριστερό ημισφαίριο είναι υπεύθυνο για τις αναλυτικές λειτουργίες και το δεξί για τις ολιστικές. Το αριστερό ημισφαίριο ευθύνεται ακόμη για τη γλωσσική ικανότητα του ανθρώπου. Είναι λοιπόν αντιληπτό πως όποια πάθηση του ανθρώπινου εγκεφάλου επηρεάζει όχι μόνο τη γλωσσική ικανότητα του ομιλητή αλλά και τη γλωσσική του επιτέλεση. Επιπλέον συχνά ορθογραφικά λάθη παρουσιάζουν και παιδιά με αδύναμη μνήμη. Όπως έχει άλλωστε αναφερθεί η ορθογραφία είναι μια σύμβαση, υπάρχει δηλαδή το στοιχείο της αυθαιρεσίας το οποίο αντιμετωπίζεται μέσα στο πλαίσιο όχι ενός απομνημονευτικού μηχανισμού, αλλά κυρίως μιας κριτικής κατανόησης.

Σε μεγαλύτερη συχνότητα τα αίτια που οδηγούν το μαθητή στη δημιουργία λαθών είναι τα κοινωνιολογικά. Προβλήματα κοινωνιολογικής φύσεως παρουσιάζουν κυρίως μαθητές που είναι φορείς κάποιας διαλέκτου κοινωνικής και κυρίως γεωγραφικής. Για παράδειγμα, σε μαθητικά κείμενα από τη Σάμο παρατηρήθηκε η μορφή «έλενξαν» αντί για «έλεγγαν». Ο συγκεκριμένος μαθητής έχοντας κατά νου τη διαλεκτική προφορά της λέξης τροποποίησε ασυναίσθητα και τη γραπτή απόδοσή της, μετατρέποντας το έρρινο υπερωικό ηχηρό σε έρρινο φατνιακό ηχηρό.

Η εκπαιδευτική διαδικασία είναι και επικοινωνιακή. Αναμφίβολα, σημαντικό ρόλο για την επιτυχία της διαδραματίζουν τα γλωσσικά εγχειρίδια (συντακτικά, γραμματικές, λεξικά, σχολικά βιβλία). Τα βιβλία του Δημοτικού και του Γυμνασίου εντάσσονται κυρίως στη δομική προσέγγιση. Η γλώσσα μελετάται ως δομή, ως σύστημα και η γλωσσική ανάλυση συνδέεται με κείμενα, τα οποία είναι κυρίως κατασκευασμένα (τεχνητά, είτε αυθεντικά με κάποιες τροποποιήσεις). Στο πλαίσιο αυτής

της προσέγγισης εντάσσονται και κάποιες συγκεκριμένες μορφές ασκήσεων. Πιο συνηθισμένη μορφή άσκησης δομικής προσέγγισης είναι αυτή της συμπλήρωσης κενών, ασκήσεις καθαρά και εξολοκλήρου μηχανικές.

Είναι λοιπόν ανάγκη να αναζητηθούν και να υλοποιηθούν μέτρα για την υπερκέραση αυτής της προβληματικής κατάστασης. Αρχικά, η δομική προσέγγιση που διέπει τα βιβλία του Γυμνασίου πρέπει να δώσει τη θέση της στην επικοινωνιακή, σε μια δηλαδή εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία πυρήνας δεν είναι πλέον ο εκπαιδευτικός αλλά η τάξη.

Ειδικώς για την ορθογραφία προτείνονται περισσότερες ασκήσεις με σταυρόλεξα και κρυπτόλεξα. Θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στο γλωσσικό μάθημα ακόμη και επιτραπέζια παιχνίδια (π.χ. Scrabble) ή άλλου είδους (κρεμάλα) τα οποία βοηθούν στην κατανόηση των ορθογραφικών αρχών.

Σε περιπτώσεις δυσλεκτικών μαθητών μπορούν να εφαρμοσθούν νέες τεχνικές, όπως λόγου χάρη σύστημα καρτελών, επιμονή στο βασικό λεξιλόγιο, «γράψιμο » με τα δάκτυλα στον αέρα, στο θρανίο, στον πίνακα.

Μια ενδιαφέρουσα πρόταση θα ήταν η κατάργηση του ενός γλωσσικού βιβλίου και η εισαγωγή της χρήσης πολλαπλού βιβλίου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μια τέτοια καινοτομία θα βοηθούσε στην καλύτερη αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που παρέχουν οι σύγχρονες γλωσσικές έρευνες, διότι το γλωσσικό μάθημα δεν έχει πλέον μια στάσιμη και μονοδιάστατη μορφή αλλά αποκτά ξεχωριστή ενότητα, γίνεται ζωντανό και ενδιαφέρον .

Η σημασία της ορθογραφίας είναι δεδομένη. Αυτό όμως που κρίνει πάντοτε την επιτυχία μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας δεν είναι το πόσο σημαντικό είναι αυτό που καλείσαι να διδάξεις, αλλά ο τρόπος. Είναι ακριβώς αυτό το σημείο όπου όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς πρέπει να επιδείξουν τη δέουσα προσοχή. Η γλώσσα είναι ο καθρέπτης της σκέψης, είναι το παράθυρο στον κόσμο.

Δεν θα αρκούσε επομένως να είναι αρκετή η γνώση της , αλλά ως ένα βαθμό είναι απαραίτητη και η κατανόησή της.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΜΙΧ. ΣΕΤΑΤΟΣ, ΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΛΑΘΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ
2. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
3. ANNA ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΕΞΙΚΑ
4. ANNA ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Ι
5. MARINA NESPOR, ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ
6. ΕΙΡΗΝΗ ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ- WARBURTON, ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ